

ANLAM ARAYIŞINDA SİMGESEL DÜŞÜNME

Dr. Öğr. Üyesi Gülnur Işıklar

İKÜ Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü

Hem biyolojik hem psikolojik hem de toplumsal katmanlardan oluşan, birçok nitelikle yüklü oldukça karmaşık ve bu doğrultuda çok boyutlu bir varlık olan insanı çözümlenebilir belki de ancak -tam bir yapısal çözümleme yöntemiyle- niteliklerinin her birini ayrı ayrı ele alıp tanımlayarak olanaklı olabilir. Yine de insanı betimleme üzerine söylenmiş hiçbir söz, insan kavramını tümüyle açıklayamaz; "olsa olsa onu tanımlamaya katkı sağlayabilir".

Nitelikleri, içinde bulunduğu koşullar ya da zamanın akışı içinde değişip dönüşebilen bu doğrultuda da kendine has özellikleri ve yaşama biçimi olan insan için düşünmek, bir soyutlama bu anlamda da bir simgeleştirme işlevidir. Bir başka deyişle, insanı diğer varlıklardan ayıran nitel ayrım; simgeleştirme yetisidir ve bu özelliği dolayısıyla insan "özgül bir varoluştur". Diğer bir anlatımla, her insanın kendine has özellikleri, yaşamı kavrayışı ve yaşam biçimi vardır, bu nedenle de insanı tek bir tanımda değerlendirmek olanaklı değildir. Dolayısıyla bireyin tüm anlam ve ilişkiler dünyası kendine has simgeler aracılığıyla oluşmaktadır.

Bir simgeler dizgesi olarak tanımlayabileceğimiz "dil", "ben" bilincini simgesel dizgenin merkezine yerleştirir; çünkü insan düşündüğü, yaşadığı her şeyi anlamlandırır ve benliğine katar. Böylece, dilde bir simge olarak işlev gören "ben", geçmiş üzerinden "şimdi" de yeniden kurulur. Bu süreçte insan simgeler aracılığıyla yalnızca dünyayı anlamaz aynı zamanda onu dönüştürür. Dünya görüşü, eylemleri belirler; eylemler ise dünyayı yeniden şekillendirir. Böylece simgeler, pasif anlam taşıyıcılar olmaktan çıkar, aktif dönüştürücü unsurlar hâline gelir. Bu doğrultuda ele alındığında da insan bir anlamda bir tarih varlığı olarak tarihin hem kurulu hem öznesi hem de ürünü olarak kabul edilebilir. Açıklamamız gerekirse, tarihin içeriğini kültür oluşturur; insan da bu kültürü çoğularak tarihi oluşturur. Bu bağlamda, ta-

rih bilinci de yorum ve anlam ile oluşan; eğitim ve toplumsal etkinliklerle kazanılan bir farkındalık olarak tanımlanabilmektedir. Bir başka deyişle tarih bilinci; "bireyin tarihi olan 'mikro zaman', insanlığın tarihi olan 'makro zaman' içine yerleştirme farkındalığıdır".

Dolayimli bir varlık olan insan, tüm algıladıklarını düşünce süzgecinden geçirerek anlamlandırır. İnsanın eylemleri de bu bağlamda, anlamlandırdığı düşüncelerini gerçeğe dönüştürme çabasıdır. Psikoloji alanında derin ve katmanlı bir konu olan insan ve simgeler arasındaki ilişki de bu noktada hem bireysel bilinçdışı hem de toplumsal bilinçdışı anlamda önemli bir kavramsal araç sunar. Düşüncelerin ve dünya görüşünün iletişim aracı olarak tanımlayabileceğimiz dil, insanların bütün karmaşık etkinlikleri ve düşünce süreçleri için vazgeçilmez bir kurumdur. Kavramsal olarak ele alındığında başlangıçta bir hiçlik olarak düşünölebileceğimiz "ben" eylemlerle içerik kazanır ve bu anlamda kendi başına var olan bir kavram olarak düşünülebilir. Böylece kurulumu ve gösterimi kendisi olan ve kendi kurulumunda sürekli değişim içinde olan ben, dilde bir simge olarak işlev görmeye başlar.

Dil Kültür ilişkisinde Simgelerin Rolü

Dünyayı ancak ona anlam yükleyerek algılayan ve yorumlayan insan için bu anlamların ve yorumların merkezinde simgeler yer alır. Diğer bir anlatımla insan ve simgeler arasındaki ilişki, bireyin zihinsel gelişimi, kültürel oluşumu ve toplumsal yaşamdaki sürekliliğini olanaklı kılan en etkin bağıdır. Bir kelime, bir ritim, bir ritüel ya da bir resim; fiziksel varlığının ötesinde, insan zihninde daha derin anlamlar taşır. Örneklendirmemiz gerekirse; ayın hilal durumu ve yıldız simgesi astronomi bilimi doğrultusunda bir çözümlenmede evrensel; ancak bir Türk için, ay ve yıldız bu bağlam dışında bayrağını simgelemesi açısından aidiyet, tarih ve ortak ulusal kodların simgesi olarak farklı bir değer ifade eder.

İletişimde insan ve simgeler arasındaki ilişkinin en güçlü aracı "dil"dir. Sözcüklerin gösterdikleri nesnelere ilişkisi ise doğal bir bağla değil; toplumsal uzlaşma yoluyla gerçekleşir. Bu anlamda da dil ile kültür arasında sıkı bir ilişki vardır. Dil kültürün hem taşıyıcısı hem de kültürü aktaran en önemli uygulama alanıdır. Toplumun algı, ilgi ve yaşam tarzı çerçevesinden türeyen dil, simgeler sayesinde in-

İnsan, gördüğünü değil; anlamlandırdığını yaşar. Simgeler ise bu anlam dünyasının hem kurucusu hem taşıyıcısıdır

sana özgürlük, adalet, zaman vb kavramları düşünöbilmeye, tartışılmaya olanağı verir. İçine doğduğu toplumun simgeleriyle düşünmeyi öğrenen insan; yine simgeler aracılığıyla mitlerini, gelenek- göreneklerini ya da sınıfsal anlatımlarını kuşaktan kuşağa aktarır. Bu nedenle de simgeler insanın dünyayı algılamaya ve anlamlandırma biçimini belirleyen "özgül anlam yüklem"leri ve kültürel kimliğin taşıyıcısıdır.

Dil, kültür, inanç ve bilim; insanın dünyayı anlamlandırma çabasının simgesel yüzleridir. Bu nedenle insanı, dünya görüşünü ve simgeleri birbirinden bağımsız düşünmek olanaklı değildir. İçine doğduğu toplumun simgeleriyle düşünmeyi öğrenen insan için simgeler, bireyin anlam dünyasını inşa etme gereği, somut olanın ötesine geçmesinde en önemli zihinsel araçtır. Bir başka deyişle simge, fiziksel varlığının ötesinde temsil ettiği anlamla değer kazanır ve birey simgeler yardımıyla yaşadığı dünyanın karmaşık gerçekliğini sadeleştirir, düzenler ve paylaşabilir. Bu bağlamda,

Kimya formülleri, müzik abecesi, matematik sayıları vd, eğitim sürecimizin temelini oluşturur. Bu doğrultuda da öğrenme, simgesel düşünmeyle başlar. Bireyin somut nesnelere ya da doğrudan deneyimler yerine simgeler, imler aracılığıyla düşünmesini ifade eden ve insan zihninin en temel yeteneği olan simgesel düşünmenin gerek günlük yaşamımızda gerekse de toplumsal hayatımızdaki yeri yadsınamaz bir gerçektir. Günümüzde teknoloji alanında yaşanan gelişmeler doğrultusunda kitle iletişim araçlarının hızlı dönüşümüyle yaşamımıza katılan emoji, logolar, dijital ikonlar vd. 21.yüzyıl insanının iletişim kurma biçimlerini yeniden şekillendirmiştir; bu durumda da simgesel düşünme insanın dünyayı anlamlandırma ve yorumlama kapasitesini artıran, toplumsal gelişimini varsıllaştıran başat öge olarak simgelerin yaşamımızdaki önemini yeniden tanımlamıştır.

Kaynaklar:
Bobaroğlu, M., "Simgesel Düşünme" Destek Yayınları, 2023, İstanbul
Jung, C.G. "Dışa Bakan Rüya Görür, İçe Bakan Uyanır", Destek Yayınları, 2023, İstanbul